РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук,
доцента, професора кафедри дошкільної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Шулигіної Раїси Андріївни
на дисертаційну роботу **Хренова Дениса Олександровича**
на тему:
«Розвиток критичного мислення у майбутніх магістрів освіти засобами медіатехнологій»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011– Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми виконаного дослідження. Сучасний етап розвитку освіти характеризується глибинними трансформаціями, зумовленими глобалізаційними процесами, цифровізацією суспільства та стрімким поширенням інформаційно-комунікаційних технологій. В умовах інформаційного перенасичення та постійного зростання обсягів даних особливої ваги набуває проблема формування критичного мислення як базової компетентності майбутніх педагогів. Саме критичне мислення забезпечує здатність до об'єктивного аналізу, аргументованого оцінювання, прийняття виважених рішень та протидії маніпулятивним впливам, що є необхідними для професійної діяльності в освітньому середовищі.

Магістерський рівень підготовки у сфері освіти передбачає формування високого рівня когнітивної культури, що включає не лише опанування теоретичних знань, а й розвиток умінь працювати з інформацією, здійснювати її критичний відбір та інтерпретацію. У цьому контексті медіатехнології виступають не лише засобом комунікації, а й потужним інструментом освітнього впливу, здатним інтегрувати в освітній процес інноваційні методи, моделювати проблемні ситуації та стимулювати рефлексивну діяльність студентів.

Актуальність дослідження посилюється тим, що сучасні магістри освіти мають бути не лише споживачами інформації, а й її творцями та трансляторами, здатними формувати у майбутніх поколінь навички критичного мислення та медіаграмотності. В умовах поширення дезінформації, фейкових новин та інформаційних маніпуляцій саме педагог стає ключовою фігурою у забезпеченні інформаційної безпеки суспільства.

Найбільш суттєві наукові результати, що мітяться в дисертації. На основі здійсненого теоретичного аналізу наукових джерел автором *уточнено* сутність понять «критичне мислення майбутнього магістра освіти», як інтегративної професійно-особистісної якості; *розкрито* структуру критичного мислення як багатовимірного утворення; *визначено* критерії, показники та рівні сформованості критичного мислення здобувачів магістерського рівня освіти; *розроблено*, *обґрунтовано і перевірено* ефективність моделі розвитку критичного мислення майбутніх магістрів освіти в умовах цифрової трансформації.

Нові факти одержані здобувачем. Дисертантом *удосконалено* методику діагностики критичного мислення у поєднанні з іншими цифровими самооцінювальними інструментами; *визначено* педагогічні умови ефективної реалізації моделі, зокрема: створення медіатехнологічного освітнього середовища, інтеграцію у зміст навчання аналітичних, дискусійних і фактчекінгових завдань, а також проєктної діяльність магістрантів з конструювання власного освітнього медіапродукту.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. В дисертації чітко визначений науковий апарат – об’єкт, предмет, мета, завдання, окреслено методи дослідження, сформульовано його наукову новизну, практичне значення, висвітлено інформацію про впровадження та апробацію результатів дослідження.

Автор дисертації ставить за мету теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність моделі розвитку критичного мислення майбутніх магістрів освіти засобами медіатехнологій. Завдання, які визначені дисертантом для розв’язання окресленої проблеми, свідчать про логіку наукового пошуку, наукову новизну, методологічну обґрунтованість та глибину розкриття здобутого й систематизованого матеріалу, окремі частини якого трансформовані у табличний і графічний формати.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в роботі, забезпечується належною методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць та не викликає сумніву. Дисертантом опрацьовано великий масив літератури з предмету дослідження, на підставі розгляду якої сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми. Все це слугує свідченням глибокого розуміння здобувачем сутності досліджуваної проблеми та володінням доцільними прийомами її інтерпретації й подачі.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертація Д. О. Хренова має чітку структуру, відзначається цілісністю та логічністю викладу наукового матеріалу. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

Дисертаційна робота містить усі необхідні складові, розділи і підрозділи наповнені інформативно, змістовно і логічно завершені, а також висвітлений особистий внесок автора.

У першому розділі – «Розвиток критичного мислення майбутніх магістрів освіти як педагогічна проблема» розкрито концептуальні підходи до розуміння критичного мислення як інтегральної професійної компетентності майбутнього магістра освіти, визначено можливості його формування в системі вищої педагогічної освіти, обґрунтовано значення медіатехнологій як інструменту розвитку критичного мислення майбутніх магістрів освіти.

Окреслено вектори оновлення педагогічної освіти щодо впровадження медіатехнологій, які забезпечують новий рівень інтерактивності, візуалізації, міждисциплінарності та залучення здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти до активної пізнавальної діяльності.

У другому розділі – «Теоретико-методичні засади розвитку критичного мислення майбутніх магістрів освіти засобами медіатехнологій» теоретично обґрунтовано модель розвитку критичного мислення майбутніх магістрів освіти засобами медіатехнологій. Інтеграція автором дидактичних підходів у цифрове середовище створює якісно нову педагогічну реальність, у якій медіатехнології виконують роль не лише засобів навчання, а й інтелектуальних партнерів освітнього процесу. Розроблена дисертантом інноваційна педагогічна модель базується на принципі єдності теорії з практикою.

Автором здійснено опис методичного забезпечення реалізації комплексної моделі розвитку критичного мислення майбутніх магістрів освіти засобами медіатехнологій, яка базується на теоретичних підходах та методологічних принципах і розкриває всі етапи процесу її впровадження.

Відповідно до визначених основних компонентів критичного мислення (цільового, концептуального, змістового, технологічного та результативного), в даному розділі обґрунтовано *критерії оцінювання* досліджуваної якості магістрів освіти (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-аналітичний, оцінно-смисловий, рефлексивно-креативний) та пов’язаний з ними набір *показників*, що забезпечує

відповідність між змістом критичного мислення й формами його діагностики. Обґрунтовано розподіл магістрантів за трьома *рівнями* (високий, середній, низький).

У третьому розділі – «Експериментальне дослідження ефективності моделі розвитку критичного мислення майбутніх магістрів освіти засобами медіатехнологій» структурну логіку забезпечує доказовий, результативний матеріал, викладений в межах констатувального, формувального і контрольного етапів експерименту, узагальнень і висновків, які сформульовано достатньо виважено, достовірно, відповідно поставленим в дисертації завданням. Крім цього, послідовна реалізація всіх зазначених вище етапів сприяла цілісності дослідження й можливості відстеження динаміки змін у структурі критичного мислення здобувачів. Перевірка ефективності експерименту успішно проведена дисертантом завдяки доцільно обраним і застосованим емпіричним методам дослідження.

В дисертації продемонстровано дієвість розробок: *навчально-методичного забезпечення*, що включає його зміст, систему практичних занять, інтерактивні тренінги, проєктні завдання, дебати, кейси, онлайн-тести та інструктивні матеріали з використання цифрових платформ (Moodle, Canva, Miro, Padlet, Mentimeter, YouTube Studio), а також *педагогічних умов* з реалізації моделі з розвитку критичного мислення у майбутніх магістрів освіти засобами медіатехнологій – створення медіатехнологічного освітнього середовища; інтеграція у зміст навчання аналітичних, дискусійних і фактчекінгових завдань; організація проєктної діяльності магістрантів зі створення власного освітнього медіапродукту.

У змісті анотацій, поданих українською та англійською мовами, автором докладно висвітлені основні положення дисертаційного дослідження.

Переконливим фактом належної апробації результатів дослідження є наявна кількість опублікованих здобувачем вагомих праць та висвітлення окремих здобутків у доробках апробаційного характеру.

У своїй цілісності дисертаційна робота здобувача Хренова Д. О. за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням.

Значення одержаних результатів для науки й практик та рекомендацій щодо їх можливого використання

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у створенні, апробації та впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти навчального

модуля «Розвиток критичного мислення майбутніх магістрів освіти засобами медіатехнологій», який інтегрує теоретичний, практичний і рефлексивний компоненти навчання.

Напрацювання автора дослідження можуть бути використані в: лекційних курсах (спецкурсах, спецсемінарах), практичних та семінарських заняттях під час підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти у ЗВО; розробленні освітніх стандартів, програм, модулів, навчальних посібників, методичних рекомендацій та у позааудиторній самостійній роботі студентів; складанні програм з підготовки магістрів освіти до управлінської, аналітичної, дослідницької та проєктної діяльності в сучасному медіаосвітньому середовищі.

Запропонована авторська модель розвитку критичного мислення, побудованої на засадах інтеграції медіатехнологій у професійну підготовку майбутніх магістрів освіти і діагностичний інструментарій можуть бути адаптовані для підготовки педагогів інших спеціальностей, а також скласти основу для наукових досліджень у галузях педагогічної інноватики, медіаосвіти, освітнього менеджменту та цифрової дидактики.

Відтак, можна стверджувати, що викладені в роботі результати становлять інтерес для подальших наукових досліджень у розвитку критичного мислення в умовах цифрової трансформації вищої освіти.

Повнота висвітлення основних результатів дисертації в публікаціях автора. Основні наукові положення і висновки дисертації висвітлено у достатній кількості публікацій, які відображають повний цикл проведеного дослідження від постановки проблеми, обґрунтування її актуальності до висновків. Системність дослідження представлено результатами безпосередньої участі здобувача у заходах різних рівнів і форматів – міжнародних, всеукраїнських, університетських тощо та матеріалами апробаційного характеру (доповіді, тези).

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Разом з позитивною оцінкою наукового і теоретико-практичного значення одержаних результатів дослідження, вважаємо необхідним звернути увагу на окремі дискусійні питання та висловити свої побажання і рекомендації:

1. У І-му розділі дисертації (параграф 1.2, С. 63) заслуговує на увагу представлена автором низка суперечностей, що існує в системі професійної підготовки майбутніх магістрів освіти в Україні, опис яких доцільно розширити для більш глибокого розуміння і подальшого розкриття проблеми.

2. В параграфі 1.3 варто було б зробити акцент на динамічності процесу, оскільки критичне мислення постійно розвивається під впливом змін у медіа середовищі.

3. Дисертаційна робота збагатилася, якби автор врахував міждисциплінарний аспект і показав, як критичне мислення через медіатехнології пов'язані з іншими науками, зокрема з психологією, комунікацією, менеджментом освіти.

4. Вважаємо доцільним звернути увагу дисертанта на можливості розкриття досліджуваної проблеми у контексті міжнародного виміру, яке може включати порівняння українського досвіду з європейським чи світовим, що додасть роботі глибини та універсальності.

5. Для перспективи подальших досліджень автору можна порадити розширити контекст обраної теми дослідження, яку можна розглядати не лише в межах магістерської підготовки, а й у порівнянні з бакалаврським рівнем, щоб показати еволюцію розвитку критичного мислення майбутніх фахівців освіти.

6. Текст роботи потребує більш якісного мовно-стилістичного і технічного оформлення.

Втім висловлені дискусійні питання і побажання принципово не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження, що містить нові наукові результати про розвиток критичного мислення у майбутніх магістрів освіти засобами медіатехнологій.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Аналіз проведеного дослідження та опублікованих доробків автора дає підстави для висновку про те, що дисертація на тему «Розвиток критичного мислення у майбутніх магістрів освіти засобами медіатехнологій», є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка має вагомий внесок у розвиток педагогічної науки, поєднує теоретичну глибину з практичною спрямованістю. Її результати можуть бути використані у процесі модернізації магістерських програм з освіти, а також у практиці підготовки педагогів до роботи в умовах інформаційного суспільства.

Відтак, враховуючі важливість одержаних автором наукових результатів, сформульованих положень, повноти висновків, можна стверджувати, що вона

виконана на високому науковому рівні, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради Закладу вищої освіти (наукової установи) про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від № 44 від 12 січня 2022 р., а також напряму наукових досліджень освітньо-наукової програми Українського державного університету імені Михайла Драгоманова 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка і може бути подана до розгляду спеціалізованої вченої ради на предмет допуску до захисту Хренова Дениса Олександровича на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної освіти
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Раїса ШУЛИГІНА

зав. канцелярією Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

«20» 03 2026 р.